

ביאורים

מן הראוי היה שאמונת ישראל תתברר דרך מקור הקודש בלבד. שאלות קשות של דרכי לימוד אמונה ומוסר, שלהן יש לעתים מספר תשובות, נשאלו במהלך ההיסטוריה של עם ישראל, ולא תמיד ניתנה תשובה אחת. דוגמה לכך למדנו אתמול, ששלוש הגישות ללימוד אמונה התבררו דווקא באמצעות המחלוקת, ולא באמצעות בת קול או נביא שגילה לנו את דרך האמת. אין זו דרך המלך, קשה היא דרך זו, כי היא מכריחה את עם ישראל למצוא את דרכו דווקא בהתנגשות ובהתחככות בין הדעות של חכמי ישראל. קורה אף לפעמים שהמחלוקת הזו נהיית קשה ביותר, כיוון שעם ישראל דורש לשמור על קדושת המחנה ועל דרך ישראל סבא.

רק כך מצליח עם ישראל לנפות פסולת מאוכל, ולהשאיר לפלטה את הסולת הנקייה. הדרכים השונות בלימוד אמונה 'שרדו' מחלוקות והתנגשויות רבות, ולכן אנו יכולים להיות בטוחים שבכל השיטות נגיע להוספת תורה, לעבודה וליראת שמים. כמוכן, לא כל השיטות עברו את במת ההיסטוריה, ודרכים חדשות שנולדו זה עתה זקוקות לעבור את מסך הזיקוק והזיכוכן כדי שיוכשרו בוודאות להיות שיטה הראויה לקרב את ישראל לאביהם שבשמים.

כך גם בדורות האחרונים צמחו שתי דרכים חדשות, שיטת המוסר ושיטת החסידות. אמנם מדברי הרב קוק נראה שעיקר כוונתו היא להתייחס לתנועת המוסר, אך מבין השורות אפשר להבין שהרב קוק מתייחס גם לשיטת החסידות.

לשיטת המוסר קמו מתנגדים, שטענו שתלמידים שלא שימשו כל צרכם ייקחו מדרך זו רק את העבודה החיצונית, המצטיירת כקדושה. לשיטת החסידות גם קמו מתנגדים רבים, אשר חששו מיסודות שליליים העלולים להתפתח בה. היו שחששו גם מתופעת האדמורות, שהזכירה לתלמידי חכמים את המשבר בתקופת שבתאי צבי, שרבים נהרו אחריו בהערצת יתר. ובאמת עדנו הביקורות הרבות את שתי התנועות האלה, עד שהן התיישבו במקומן כשיטות של ממש, וכל אחת הפכה לזרם גדול ומשמעותי בעם ישראל. כעת, לאחר המהלך ההיסטורי הזה, בוודאי ראוי לקנות גם דרך זו בלימוד האמונה, למען הרחבת דברי האמת והמוסר על כל השיטות והדרכים שעם ישראל קיבל במהלך הדורות.

הרחבות

• חסידות והתנגדות

החסידות, אשר גם היא הטילה סער גדול במחנה ישראל. במאמרי הראי"ה מסביר הרב קוק את הסיבה להתפתחות תנועת החסידות ואת הסיבה להתנגדות לה: "החסידות יצאה... מתוך התביעה של ההזרמה הנפשית אשר נרדמה, אחרי הניסיון הבלתי מוצלח של משיח השקר האחרון שבתאי צבי שהוריד את ההזרמה הפסיכית למדרגה של שכרון רשע... אחרי כל אלה היה החשש גדול פן תמאס האומה לגמרי בכל שריד שנשאר בידה מכוח גנוז של ההזרמות הנפשיות החיות, ותשוב רק לשינון אותיות ושמירת המעשים המצוות והמנהגים בגו כפוף ולב רצוף, וסוף סוף לא תוכל להתקים מחוסר רעננות ורוממות הנפש...". בעקבות התנועה של משיחי השקר, ובראשם שבתאי צבי, שדיברו על קיום מצוות מתוך חוויה גדולה, אך באופן מעוות, שהוביל אותם לשפלות רוחנית ומוסרית קשה, נולד החשש מהתרחקות מוחלטת מעבודת ה' שמלאה ברגש. בשל כך קמה תנועת החסידות להפריח את החיים הרוחניים לחוויה של זהות ושמחה עם קיום המצוות. הרב קוק מסביר שגם בתנועה זו הייתה סכנה גדולה, פן יפרצו הגבולות ההלכתיים, ולשם כך נועדה ההתנגדות, שהשאירה את החוויה במקומה המדויק: "לולי שנתמרקה ביסורים על ידי תבערת ההתנגדות, מהזיו היותר עליון של נקודת הנשמה הישראלית במובן הלימוד והחינוך המעשי, שאמנם כפל בקרבו גם את ההזרמה החיה אבל אצלו היה זה טפל לגבי העיקר" [מאמרי הראי"ה עמ' 7-6].

הגלות והפזור הנורא, אבדן המרכז ומעוט היועצים והשופטים המורים הטהורים המאירים את דרך ד' לפנינו, "אותתינו לא ראינו, אין עוד נביא ולא אִתְּנוּ יָדַע עַד מָה", הוא שגרם לנו שנתקיימה בנו המארה^ו של "וְהָיִיתָ מְמוֹשָׁשׁ בְּצַהָרִים כְּאִשֶּׁר יִמְשָׁשׁ הָעוֹר בְּאַפְלָה". על כן רק בעמל רב ובצער ויגון ובדרך מלאה תחתיתים^ז באו לנו כל הקניינים השכליים שבהרחבת חכמת המוסר. כי אי אפשר היה לפי מצב האמה הנרעשה והנהרסה שיהיו הדברים מסדרים בסדר נכון, ושיהיה הכר בלא תבן^ח, כאשר בעת היה אור ד' עמנו בנבואה ורוח הקדש ואנשי קדש באי בסוד ד'. על כן באו לנו כל הדברים שהגנו היום נהנים לאורם במקאוב. ורק אחרי שעברו דורות ונסינו במסה^ט, נדע את הספרים של גדולי ישראל הצדיקים וחכמי האמת, שהדעות הטובות והאמתיות, שהן באמת נטיות טובות בכרם ד' צבאות^י, הם נשארו לפלטה ולברכה, וכל עם ד' עונים אחריהם מקדש מקדש, הגנו יכולים להוכיח מפי הנסיון את הדברים אשר המה ראויים להיות לנו לקו ולמשקלת בחכמת האגדה והמוסר, על פי פעלתם שעשו לקרב לבן של ישראל לאביהם שבשמים, להרבות תורה עבודה ויראת ד' בישראל.

גם בימים האחרונים, שהתעוררו יחידים בתחלה, גדולי-חקרי-לב ואנשי קדש, להרחיב את תורת המוסר על פי יסודות החסידות, אשר גם היא הטילה סער גדול במחנה ישראל, גם כן מדאגה מדבר, מאפס בחינה לדעת מה יהיה דרך רוח חדשה כזאת בהכנסה בלבבות של רבבות עם. על פי היתה ההתנגדות והמעצורים דברים מכרחים, שגרמו לנו רב טוב וחסכו מנזק רב שהיה אפשר לבא מסבת מתלמידים שלא שמשו כל צרכם, שלפעמים גם דעות היותר קדושות ונשגבות מתקלקלות ונהפכות לרועץ^י על פיהם. אמנם עתה אחרי הרעש, הנה נולדו לנו גם כן על פי תורת החסידות גדולים חדשים, אשר גם מהם נקח לעבד את ד' אלהינו, ולהרחיב דברי אמת וצדק בתורת המוסר והאגדה להיות לנו למאורות, כי על פי רבוי השטות ירבו ברוני הדברים. ובזמן שפלן פונות למטרה אחת לדרך העולה בית אלהי יעקב, הנה אלו ואלו דברי אלהים חיים המוסיפים עז ותעצומות לישראל, ומחדשים בכבוד פנים מאירות בתורת אמת להגדיל תורה ולהאדירה.

(עין איה, הקדמה - המשך)